

Història de Manresa

La història documentada de la ciutat de Manresa

Les inundacions del 12 d'octubre de 1907 i la visita del rei Alfons XIII a Manresa (part I)

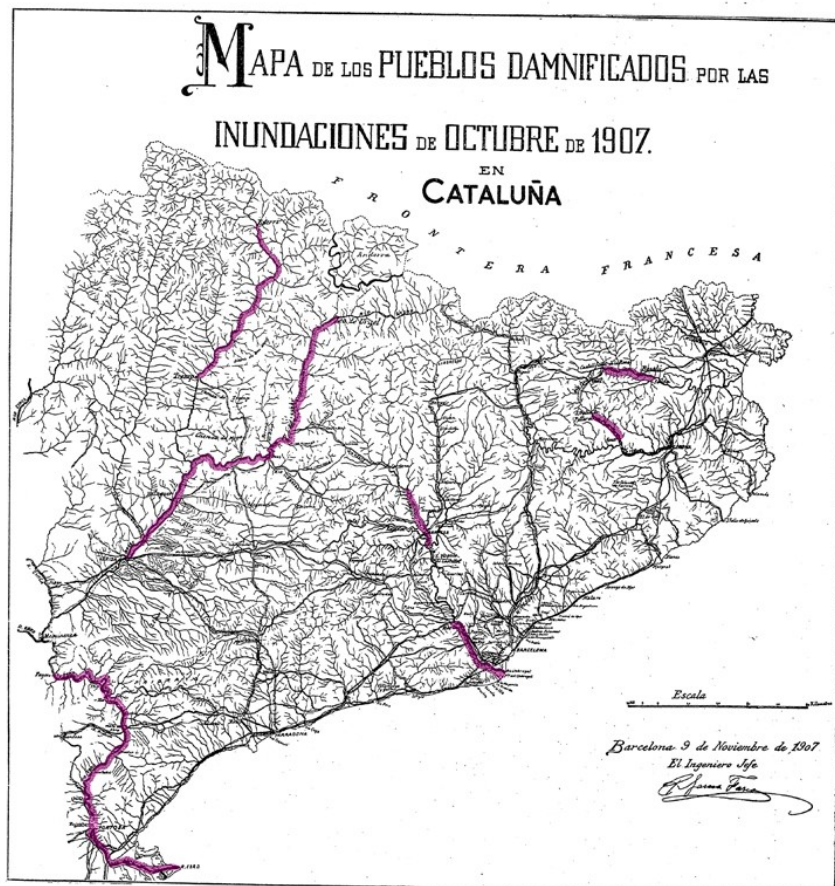
02/05/2016 / CTESIFONE

El dissabte 12 d'octubre de 1907 Manresa va patir les inundacions més catastròfiques de la seva història. En el marc d'uns aiguats que van afectar moltes altres zones de Catalunya, el Cardener es va desbordar, arribant a superar els 7 metres⁽¹⁾ per sobre del seu curs habitual, la qual cosa va suposar la destrucció de diverses fàbriques tèxtils, de l'estació del ferrocarril econòmic, del gasòmetre, etc. Atès que Manresa era en aquell moment una de les ciutats catalanes més industrialitzades i la vuitena més poblada⁽²⁾ del país, el **rei Alfons XIII**, acompanyat del President del Consell de Ministres **Antoni Maura i Montaner**, va voler veure la magnitud de la catàstrofe en persona. Així, el diumenge dia 20 d'octubre, el monarca va visitar la ciutat després de desembarcar fugaçment a Barcelona provinent de Màlaga, on el 24 de setembre aquesta ciutat també havia patit greus inundacions. Com veurem, la diferència entre la industrialització i progrés d'Andalusia i Catalunya va provocar portades de revistes que satiritzaven sobre la dotació econòmica aportada a les respectives reconstruccions i la vinculació de la capital del Bages amb el catalanisme polític, encetat amb les Bases de Manresa.

Els aiguats d'octubre de 1907

Fruit d'una situació típica de llevants (i de pluges recurrents durant la segona meitat de setembre a la zona Prepirinenca⁽³⁾ que havien saturat el sòl d'aigua), el 12 d'octubre es van produir importants aiguats a diverses conques dels rius catalans. Així, es van produir importants crescudes i desbordaments del **Cardener** entre Súria i Sant Vicenç de Castellet; del **Segre** entre la Seu d'Urgell i Lleida, amb especial afectació a Balaguer i Lleida; del

Fluvià entre Besalú i Castellfollit de la Roca; del **Brugent** entre Sant Feliu de Pallerols i Amer; de la **Noguera Pallaresa** entre Esterri d'Àneu i Tremp; de l'**Ebre** entre Flix i el Delta; i del **Llobregat** entre Abrera i el mar, amb especial afectació a tota la zona del pla del delta del Llobregat. En quantitat d'aigua, la zona més afectada va ser la conca de la Noguera Pallaresa i del Segre, afavorit pel relleu muntanyós i per l'encaixonament del cursos d'aigües, que en absència de planes al·luvials, van provocar grans crescudes. Tanmateix, pel que fa a les pèrdues econòmiques, es van concentrar sobretot en les ciutats importants i econòmicament actives com Manresa, Balaguer, Lleida o Tortosa⁽⁴⁾.

Plànol de Catalunya amb els trams dels diversos rius desbordats per les pluges d'octubre de 1907 publicat al número 1686 de la *Revista de Obras Públicas. Publicación técnica del Cuerpo de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos*. Els diversos trams afectats s'han destacat de color lila per una millor localització.

Les inundacions del 12 d'octubre de 1907 a Manresa

Malgrat que l'any 1907 Manresa comptava amb una incipient estació meteorològica⁽⁵⁾, no hem sabut localitzar les dades pluviomètriques diàries. Tanmateix, a l'*Atlas pluviomètric de Catalunya*, elaborat per **Joaquim Febrer i Carbó** i publicat l'any 1930, recopila les dades de pluviometria total mensual de la ciutat dels anys 1886, 1887, 1888, 1895, 1896, 1897, 1898, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1918, 1919, 1923 i 1924. Malgrat no contenir tota la sèrie sencera, comptar amb 19 registres de 38

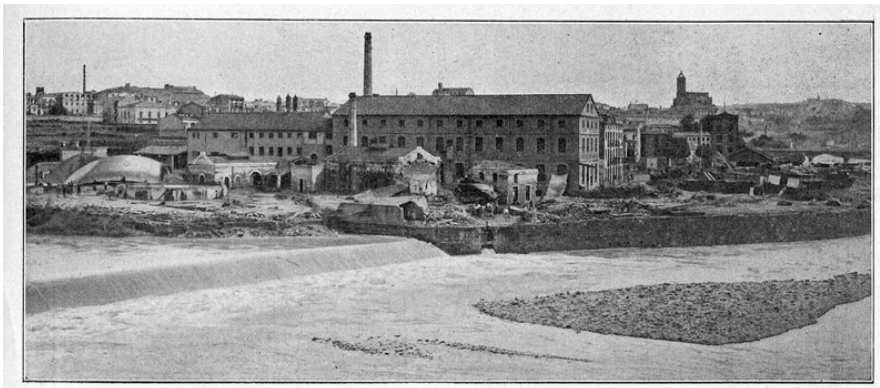
possibles dóna una xifra estadísticament acceptable de la precipitació mitjana en el mes d'octubre a Manresa, que per als anys indicats era de **53,44 mm**. Tanmateix, l'octubre de 1907 a Manresa es va registrar una pluviometria total de **258,70 mm**, és a dir, gairebé cinc cops superior a la mitjana, la qual cosa dóna una idea de la magnitud de la precipitació que va causar els aiguats⁽⁶⁾.

Pel que fa al desenvolupament concret dels esdeveniments i el detall dels estralls causats per l'avinguda del Cardener, la millor font d'informació és el diari manresà *El Pla de Bages*. Així, sabem que pels volts de les 17:30 arribà a la ciutat la tempesta amb forta càrrega elèctrica i pluja abundant fins al punt que *semblava que'l món havia d'enrunarse*⁽⁷⁾. Una hora més tard, quan ja fosquejava, començaren a arribar les primeres notícies que el Cardener baixava desbordat per efecte de la intensa pluja. Cap a les 19:00, les campanes de **la Seu** (<https://historiademanresa.wordpress.com/2015/03/06/la-construccio-de-la-seu-de-principis-del-segle-xx-a-lactualitat/>) van tocar a auxili atès que es tingué notícia dels problemes dels veïns de la fàbrica de **les Adoberies**, situada entre el Pont de Sant Francesc i l'Estació del Nord (actual Renfe). De seguida féu acte de presència el cos municipal de **Bombers i el Sometent**, a més de l'alcalde accidental **Joaquim Gomis i Cornet** i l'alcalde titular **Pere Armengou i Mansó**, que posant-se al capdavant de l'operatiu mobilitzà la Guàrdia Civil, la Guàrdia Municipal, carrabiners, soldats i oficials. Com que la fàbrica de Jaume Sitjes, coneguda com la **fàbrica del Pont de Fusta** també corria perill i l'esposa del propietari, Maria Algué, hi residia convalescent, la dona va ser pertinentment evacuada amb tartana. Però la situació de màxim perill es va donar pels volts de les 20:00 a la **fàbrica del Pont Vell**, propietat de Pere Parera. Com que el nivell del riu encara pujava, l'encarregat manà a les obreres refugiar-se a la segona planta, des d'on a través d'una finestra 37 treballadors van ser evacuats pels bombers i per 30 soldats a les ordres de **Joan Gatus i Català**. De manera similar, els veïns que tenien la casa a tocar de la **capella de Sant Marc** també van haver de ser rescatats pel bombers a través de les finestres que donaven a la banda oposada al Torrent de Sant Ignasi. Com que la riuada va destruir completament el gasòmetre, alguns barris de la ciutat i totes les botigues que funcionaven amb gas van quedar a les fosques.

Pel que fa a les víctimes mortals, una mare i la seva filla de pocs anys van desaparèixer arrossegades per la riuada mentre es refugiaven sota el **Pont Nou** (<https://historiademanresa.wordpress.com/2016/02/08/el-pont-nou/>). La nena, que tenia sis anys i mig i es deia Carme Vilanova i Gómez, fou trobada el dia 15 d'octubre a la zona del Pla del Llobregat i identificada per son pare⁽⁸⁾.

Pel que fa a les pèrdues materials, les fàbriques i infraestructures afectades van ser les següents:

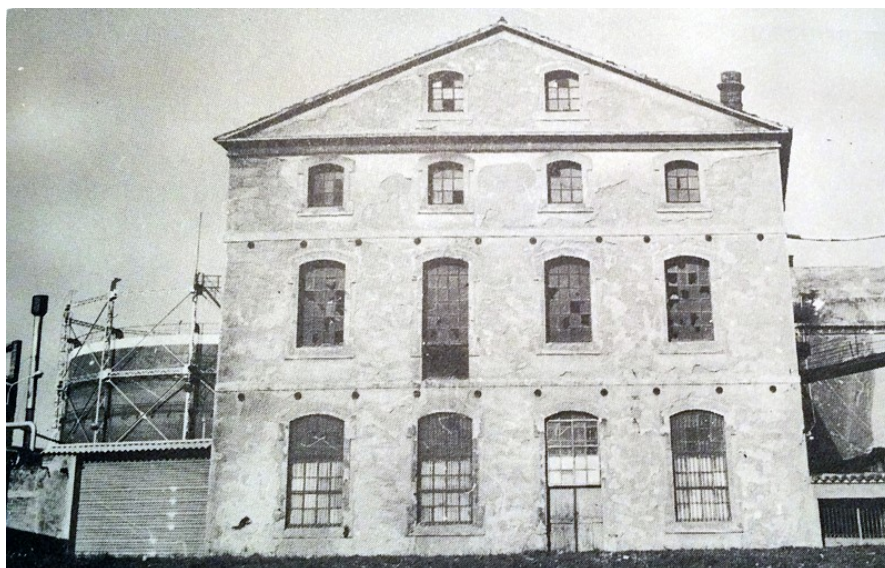
1. Fàbrica “del Panyos”: en aquell moment propietat de Josep Portabella i Companyia. Es va inundar la quadra amb tres o quatre pams d'aigua, i la planta més fonda va quedar plena de llot i moltes màquines fetes malbé.
2. El gasòmetre: la fàbrica de gas que subministrava Manresa va quedar totalment destruïda, fins al punt que no va quedar cap paret dreta. De les dues calderes de gas només una quedà al seu lloc tal i com es pot apreciar en les fotografies.

Fábrica del gas y estación del ferrocarril económico de Manresa á Berga.—En la fábrica del gas no hay rastro de las paredes y las calderas han quedado inservibles. En la estación del ferrocarril los rieles han sido arrancados y la mayor parte del material móvil ha sido destruido y arrastrado por las aguas.

Fotografia feta per Alejandro Merletti i publicada a la revista *La ilustración artística* del dia 21 d'octubre de 1907 on es veu l'estat en què va quedar el gasòmetre (noti's que només queda una de les dues calderes), la fàbrica *Cal Bonamossa*, també afectada greument per la riuada i la destrucció de l'estació del ferrocarril econòmic. Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

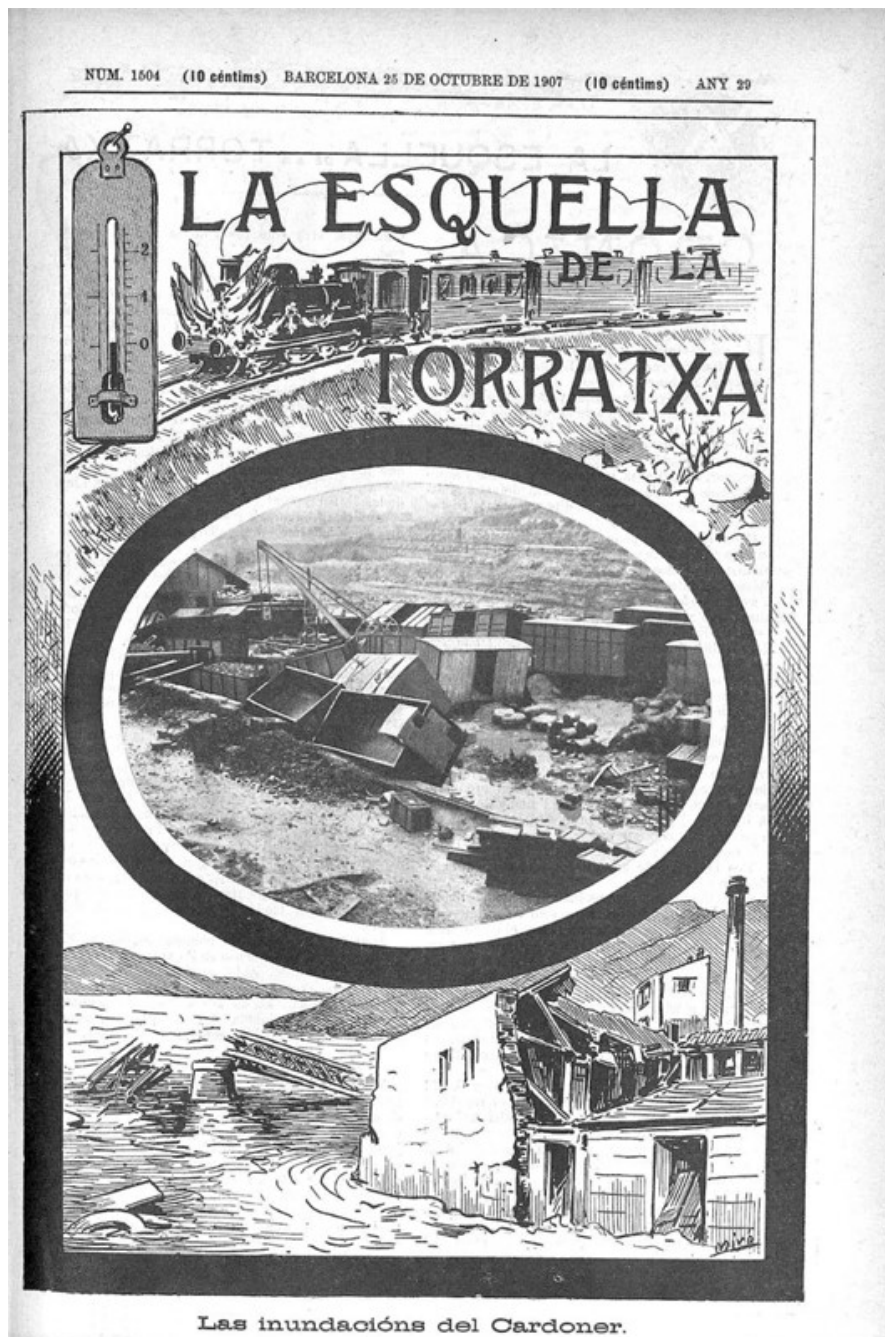
3. Fàbrica Carné o “Cal Bonamossa”: la quadra de baix quedà anegada i plena de fang, mentre que els 12.000 sacs de ciment que hi havia a la primera planta, amb un valor de 36.000 pessetes, van quedar del tot malmesos. Dues mules moriren per l'aiguat i els treballadors van haver de refugiar-se a la part més alta de la fàbrica.

Imatge de primer pla de la fàbrica de *Cal Bonamossa*. Malgrat ser posterior als aiguats de 1907, mostra com era la fàbrica. En

segon pla i a l'esquerra, es veu el gasòmetre

4. Estació del ferrocarril econòmic: era la línia que anava de Manresa a Berga (ubicada aproximadament a l'alçada de l'actual Carpa del riu) i a causa de la riuada es van perdre més de 30 vagons i dues locomotores van quedar desplaçades. Les vies i el dipòsit de carbó van ser arrossegats per l'aigua, i la palanca metàl·lica que feia de pont entre les dues ribes del Cardener també va ser arrencada. Aquesta estructura va quedar retinguda pels pilars del Pont de Sant Francesc, provocant un tap important.

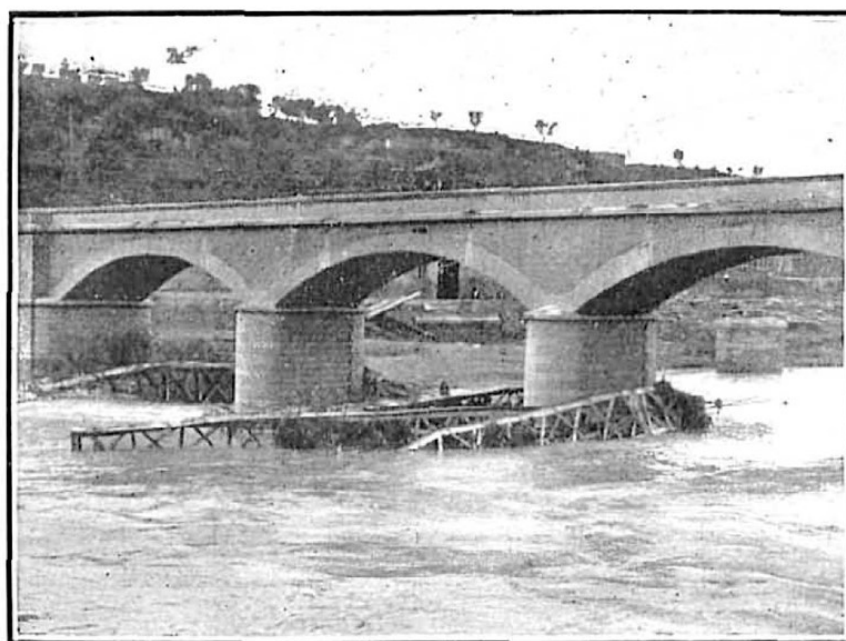

Portada de l'edició del dia 25 d'octubre de 1907 de la revista satírica republicana *L'Esquella de la Torratxa* on es veu l'estat en què van quedar alguns vagons de l'estació del ferrocarril econòmic. Aquesta estació es trobava aproximadament a l'alçada d'on avui hi ha la Carpa del riu. Font: Biblioteca de Catalunya

MÀQUINA DEL F. C. DE BERGA
ARROSEGADA PER LES AYGUES FINS A VORA EL RIU

Fotografia publicada a la revista *Il·lustració Catalana* el dia 3 de novembre de 1907 que mostra la destrucció de l'estació del ferrocarril econòmic amb una locomotora arrossegada en primer pla. En segon pla a l'esquerra es veu un dels pilars que sustentaven la palanca metàl·lica que feia de pont del ferrocarril. Aquesta estructura metàl·lica va quedar encallada entre els pilars del Pont de Sant Francesc (que es veu al fons) provocant un tap. Font: Biblioteca de Catalunya

Puente del tranvía de Manresa que destruyó y arrastró la corriente
FOTS. NUEVO MUNDO, POR MERLETTI

Fotografia feta per Alejandro Merletti i publicada a la revista

Nuevo Mundo el dia 24 d'octubre de 1907 on es veu perfectament les restes de l'estructura metàl·lica del pont del ferrocarril econòmic encallada sota els pilars del Pont de Sant Francesc. Font: Biblioteca Nacional d'Espanya

Comparativa fotogràfica de com era l'estació del ferrocarril econòmic de Manresa abans i després dels aiguats del 12 d'octubre de 1907. La primera imatge correspon a la postal número 880 de la col·lecció del fotògraf i editor de postals barceloní Àngel Toldrà i Viazó, feta i editada l'any 1906. La segona imatge fou publicada a la revista *La Hormiga de Oro* el dia 26 d'octubre de 1907. Els estralls provocats per la riuada són prou eloqüents. Font: Col·lecció privada de l'autor en el cas de la postal i Biblioteca Nacional d'Espanya en el cas de la revista

5. Fàbrica Roca o "Cal Canyís": Propietat de Fermí Roca, la quadra inferior va quedar inundada per deu pams d'aigua. La riuada va coincidir amb unes tasques de reparació que la família Roca estava duent a terme, de manera que van haver de fugir per les teulades del carrer del Bruc. A la cantonada de l'actual carrer de Folch i Torres amb el Passeig del Riu hi ha instal·lada una placa que indica el nivell màxim que va

atènyer el Cardener justament en l'indret on fins l'any 1975 hi havia la fàbrica Roca, espai actualment ocupat per l'escola *Joviat* i un concessionari de vehicles.

Fotografia actual de la placa que es va col·locar per indicar l'alçada que havia assolit el riu Cardener el dia 12 d'octubre de 1907 a la cantonada entre el carrer de Folch i Torres i el Passeig del Riu, on fins l'any 1975 hi havia hagut la fàbrica Roca o "Can Canyís" i on actualment hi ha les instal·lacions de l'escola *Joviat*. Hi ha dues plaques més com aquestes col·locades a la capella de Sant Marc i al primer arc del Pont Vell.

6. Magatzem de la "Sociedad Hullera Española": Adjacent a la fàbrica Roca hi havia el cobert on s'emmagatzemava el carbó de l'empresa "Sociedad Hullera Española". Els cobert fou destruït i el carbó arrossegat per l'aigua.
7. Fàbrica Sitjes o "fàbrica del Pont de Fusta": Ubicada on avui dia hi ha l'Hotel Pere III, aquesta fàbrica va ser una de les més afectades. Es va ensorrar la tintoreria, el despatx del director i les habitacions dels porters, a més de perdre gènere per valor de 4.000 pessetes. No cal dir que la quadra també va quedar plena de fang i restes vegetals.

Fotografia feta per Alejandro Merletti i publicada a la revista *La ilustración artística* del dia 21 d'octubre de 1907 que il·lustra perfectament l'estat de devastació que va patir la fàbrica Sitjes o "del Pont de Fusta", situada on avui hi ha l'antic Hotel Pere

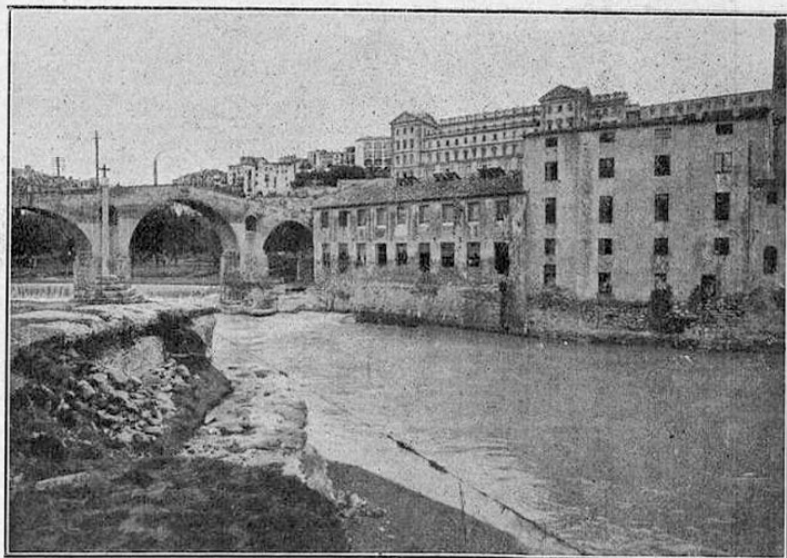
III. Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

8. Fàbrica de les Adoberies: aquesta pelleteria es va inundar fins al primer pis. Els arbres del passeig del riu entre la fàbrica Sitjes i les Adoberies van quedar totalment arrencats.
9. Pont i mur de contenció de l'Estació del Nord: Abans del Pont de la Reforma, davant l'actual estació de la Renfe hi havia una palanca metàl·lica pel pas de vianants cap a la ciutat (va ser volat per les tropes republicanes en retirada el matí del 24 de gener de 1939). Un dels pilars que aguantaven la passarel·la metàl·lica va caure per la força del riu, i una part de 8 o 10 metres del mur de contenció de la carretera que passava per davant de l'estació també va cedir, implicant el tall de trànsit pel perill d'esllavissada de la carretera.

Fotografia publicada a la revista *Il·lustració Catalana* el dia 3 de novembre de 1907 on es veu perfectament el pilar que falta de la palanca metàl·lica que comunicava l'estació del Nord (actual Renfe) amb la ciutat així com l'esllavissada del mur de contenció de la carretera. Font: Biblioteca de Catalunya

10. Fàbrica del Pont Vell: propietat de Pere Parera, va ser una de les més afectades per la riuada. Com s'ha exposat, 37 treballadors van haver de ser evacuats per una finestra, i la planta inferior va quedar plena de fang.

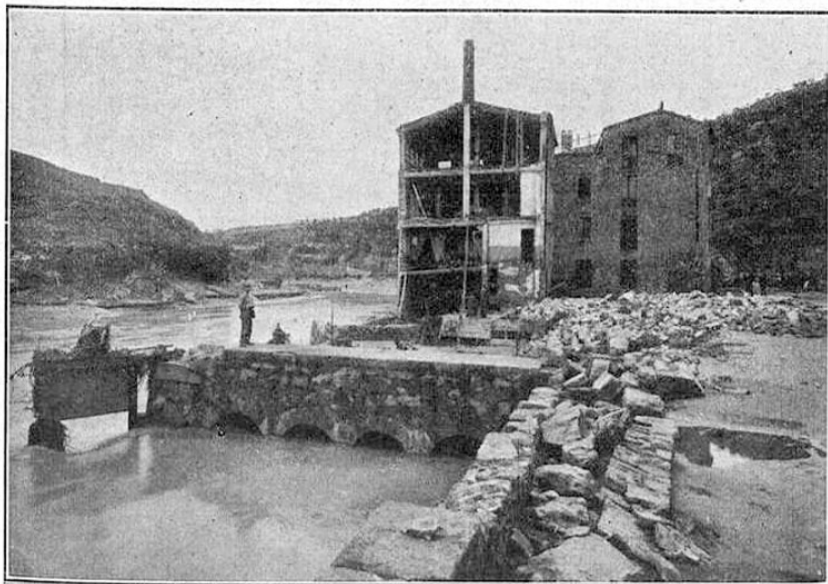

Fàbrica de algodón del Pont Vell, que ha sufrido considerables destrozos; en la pared se ve la línea del nivel que alcanzó el agua del río.

Fotografia feta per Aljeando Merletti i publicada a la revista *La ilustración artística* del dia 21 d'octubre de 1907 en què es veu perfectament l'alçada que va atènyer el riu Cardener per la diferència de color sobre el mur de la Fàbrica del Pont Vell.

Cal recordar que trenta-set treballadors van haver de ser evacuats pels Bombers i per un grup de soldats. Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

11. Fàbrica de les betes: situada a la riba del torrent de Sant Ignasi i propietat de Baltasar Portabella d'Argullol, aquesta fàbrica també es va inundar amb uns tres pams d'aigua.
12. Capella de Sant Marc: l'aigua també entrà uns tres pams en aquesta petita capella construïda a principis del segle XV i en féu caure l'altar major.
13. Fàbrica de Can Fabrès o "de les Roques de Sant Pau": S'inundaren les dues quadres de la fàbrica, quedant la inferior molt malmesa. Adossat a la fàbrica hi havia un cobert que allotjava 195 bales de cotó, de les quals només se'n pogueren recuperar 5.
14. Fàbrica de Vives i Figueres o "els Polvorers": També patí molt els efectes dels aiguats ja que s'ensorrà el sostre de la fàbrica i l'aigua l'anegà fins a una alçada de 15 pams (més de 3 metres), destruint-ne les dues calderes i arrossegant tot el gènere acabat. Davant l'impossibilitat de poder sortir de la fàbrica, el propietari Jaume Figueres reuní els treballadors a la quadra més alta i els digué: "*Ja ho veyeu no podem sortir, aquí ens ofegarèm tòts o ens salvarem*". Afortunadament, succeí la segona opció.

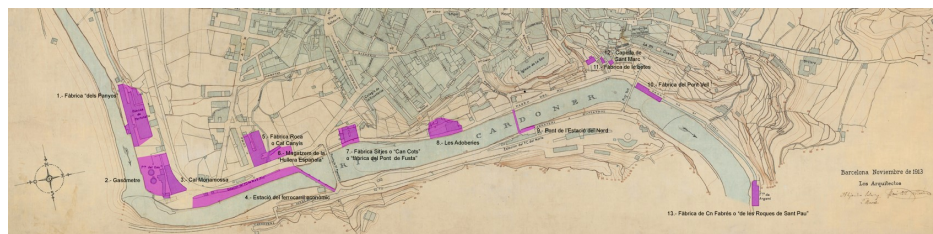
Fábrica de tejidos de los Sres. Vives, Figueras y C.^a La inundación derribó algunas paredes del edificio y destruyó gran parte de la maquinaria.

Fotografia de la fàbrica dels Polvorers feta per Aljeando Merletti i publicada a la revista *La ilustración artística* del dia 21 d'octubre de 1907 on es veu la destrucció causada pels aiguats.

Cal recordar que els treballadors van quedar atrapats i van sentir la possibilitat real de ser arrossegats pel Cardener. Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

15. Farinera de les Obagues o "La Favorita": Igual que la fàbrica del Polvorers, aquesta farinera patí una gran inundació amb la destrucció completa de tot allò contingut en la quadra inferior, i l'ensorrament de la part més antiga del recinte.
16. Can Poc Oli: L'aigua arribà a l'alçada de les galeries de la casa i les tines de vi quedaren anegades d'aigua.

Com es veu, les destrosses ocasionades per la riuada del Cardener van ser molt importants. És per això que cal considerar aquest aiguats com els més catastròfics per a Manresa. Tanmateix, és possible que abans de les riuades de 1907 Manresa hagués patit desbordaments més severs del Cardener però sense causar tants danys materials (encara que no aparegui citada directament, tot fa pensar que els aiguats de novembre de 1617 deurien ser molt pitjors si la *Relación del grande diluvio* que conté el *Lumen Domus* del convent de Santa Caterina de Barcelona és precisa. Aquestes inundacions, generals a tot Catalunya, es coneixen amb el nom de *l'Any del diluvi* i estan fermament documentades), i de fet, durant els segle XIX, el Cardener també s'havia desbordat amb força els anys 1842, 1853, 1863, 1867 i 1882⁽⁸⁾. Cal tenir present que amb l'entrada en funcionament l'any 1957 de l'embassament de Sant Ponç, el risc d'avingudes del Cardener aigües avall des d'aquest punt ha disminuït molt⁽⁹⁾.

Sobre el plànol de la ciutat de Manresa que l'any 1913 va elaborar Alexandre Soler i March s'han ressaltat en color lila i s'han indicat les diverses afectacions que va produir el desbordament del Cardener des del Pont Nou fins a Sant Pau l'any 1907. Font: Institut Cartogràfic de Catalunya

L'alcalde Pere Armengou i Mansó

De tots els manresans és conegut el carrer en honor a l'Alcalde Armengou, però probablement pocs conciutadans coneixen el destacat paper que l'alcalde de Manresa va jugar per prevenir que els efectes de la riuada del 12 d'octubre fossin pitjors. Ja s'ha exposat prèviament la immediata mobilització de Bombers, soldats, Guàrdia Civil, Guàrdia Municipal, etc. que Pere Armengou ordenà de seguida que la riuada arribà a Manresa, rellevant a l'alcalde en funcions Joaquim Gomis i Cornet. Tanmateix, una segona acció que va dur a terme l'alcalde Armengou i que segurament va ajudar a evitar efectes més catastròfics dels aiguats va ser avisar telegràficament el **Governador Civil** de Barcelona a les 19:15. El contingut de la comunicació va ser la següent: *Rio Cardoner lleva sobre su nivel ordinario ocho metros. Se temen desgracias. Es de noche. Se toman precauciones. No hay luz gas, inundada fábrica. Hay pánico general*⁽⁹⁾. Amb aquesta comunicació immediata vers el Governador **Ángel Ossorio Gallardo**, totes les poblacions del pla del Llobregat van poder ser avisades i es van prevenir així majors desgràcies, sobretot personals.

Retrat de Pere Armengou i Mansó publicat a la revista *Il·lustració Catalana* el 3 de novembre de 1907 per il·lustrar el paper decisiu que l'alcalde de Manresa va jugar en la prevenció dels efectes de la riuada aigües avall de la ciutat tot avisant a les 19:15 del 12 d'octubre al Governador Civil de Barcelona Ángel Ossorio Gallardo. Font: Biblioteca de Catalunya

BIBLIOGRAFIA

(1) *Revista de Obras Públicas. Publicación técnica del Cuerpo de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos*. Any LVI, número 1688. Madrid, 30 de gener de 1908

(2) Segons dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, l'any 1900 Manresa era la sisena població en nombre d'habitants de fet de Catalunya amb 23.252 després de Barcelona (544.137), Reus (26.681), Tarragona (25.207), Tortosa (24.452) i Sabadell (23.294), mentre que l'any 1910 era la vuitena amb 22.036 habitants de fet després de Barcelona (595.732), Sabadell (28.125), Tortosa (28.098), Reus (25.363), Tarragona (25.009), Lleida (24.531) i Terrassa (22.679).

- (3) *Revista de Obras Públicas. Publicación técnica del Cuerpo de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos*. Any LVI, número 1.688. Madrid, 30 de gener de 1908
- (4) Una descripció succinta dels danys i les quantitats de pluviometria es pot trobar en els números 1686, 1688, 1689, 1694 i 1696 de la *Revista de Obras Públicas. Publicación técnica del Cuerpo de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos*. Madrid, 1908
- (5) Joaquim Febrer i Carbó. *Atlas pluviomètric de Catalunya. Memòries Patxot. Volum I*. Institució Patxot. Barcelona, 1930
- (6) *Ibidem*.
- (7) *El Pla de Bages*. Any IV, número 1056. Manresa, 14 d'octubre de 1907
- (8) *El Pla de Bages*. Any IV, número 1058. Manresa, 16 d'octubre de 1907
- (9) *El Pla de Bages*. Any IV, número 1057. Manresa, 15 d'octubre de 1907
- (10) Florenci Vallès i Sala. *EL medi natural del terme de Manresa*. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 2002
- (11) *La Publicidad*. Any IV, número 10336. Barcelona, 14 d'octubre de 1907. Edició del matí

Síntesi històrica, Vida quotidiana

2 pensaments sobre “Les inundacions del 12 d'octubre de 1907 i la visita del rei Alfons XIII a Manresa (part I)”

1. Retroenllaç: [Les inundacions del 12 d'octubre de 1907 i la visita del rei Alfons XIII a Manresa \(part II\) – Manresa com la ciudad santa de los catalanistas furibundos | Història de Manresa](#)
2. Retroenllaç: [18/07/2024 | La foto del Pep](#)

BLOC A WORDPRESS.COM. DE ANDERS NORÉN.